

**Advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Verbetering Maasdijken Bommelerwaard**

8 oktober 1996

813-26

ISBN 90-421-0110-5
Utrecht, Commissie voor de milieu-effectrapportage.

commissie voor de milieu-effectrapportage

Gedeputeerde Staten van de provincie
Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

uw kenmerk
MW96.35674

uw brief
d.d. 24 juli 1996

ons kenmerk
U689-96\Te\mw\813-30

onderwerp
Advies voor richtlijnen Verbetering Maas-
dijken Bommelerwaard

doorkiesnr.
(030) 234 76 26

Utrecht,
8 oktober 1996

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieu-effectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over de verbetering van de Maasdijken in de Bommelerwaard. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

ir. P. van Duursen
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Verbetering Maasdijken Bommelerwaard

**Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport
Verbetering Maasdijken Bommelerwaard**

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieu-effectrapport over de verbetering van de Maasdijken in de Bommelerwaard,

uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland door de Commissie voor de milieu-effectrapportage; namens deze,

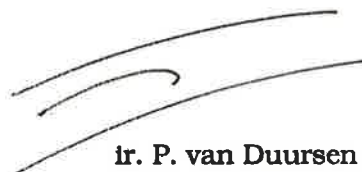
de werkgroep m.e.r. Verbetering Maasdijken Bommelerwaard

de secretaris

drs. V.C.F. Tersteeg

de voorzitter

ir. P. van Duursen

Utrecht, 8 oktober 1996

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling, doel en besluitvorming	4
2.1 Probleemstelling en doel	4
2.2 Besluitvorming	4
2.3 Visie	5
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	6
3.1 Algemeen	6
3.2 Varianten	6
3.3 Alternatieven	7
4. Bestaande milieutoestand en milieugevolgen	8
4.1 Algemeen	8
4.2 Natuur	9
4.2.1 Grond- en oppervlaktewater	9
4.2.2 Flora, vegetatie, fauna en ecologische relaties	9
4.3 Cultuurhistorisch erfgoed	9
4.4 Landschap en stedenbouw	10
5. Vergelijking van alternatieven	10
6. Leemten in kennis	11
7. Evaluatieprogramma	11
8. Vorm en presentatie	12
9. Samenvatting van het MER	12

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 24 juli 1996, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 155 d.d. 14 augustus 1996
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Het polderdistrict Groot Maas en Waal heeft het voornemen om voor het gedeelte van de dijkkring Bommelerwaard langs de Maas een dijkverbeteringsplan te ontwikkelen. Het betreft het dijkvak vanaf Rossum tot de Bergse Maasdijk bij Well (hectometer 0 - 198), alsmede de dijkkring Alem van circa 4,5 km. Bij Rossum sluit het dijkvak aan op reeds verbeterde Waalbandijk, alsmede op de nogmaals te verbeteren rijksdijk (Kloosterdijk naar de sluis bij Sint Andries. Voor dit laatste gedeelte is Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Directie Oost Nederland de initiatiefnemer: voor het lage deel van de rijksdijk aan weerszijden van de sluis in het kanaal van Sint Andries, tussen DP58 en Dp 69. Ter ondersteuning van de besluitvorming over het dijkverbeteringsplan ex artikel 7 van de Wet op de Waterkering wordt milieu-effectrapportage uitgevoerd.

De Commissie voor de m.e.r. haakt in haar advies in op de informatie in de startnotitie. Dit betekent in feite dat de Commissie een aantal stappen in de planvorming zoals die zijn gepresenteerd in de startnotitie al op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming heeft getoetst.

De startnotitie geeft reeds een goede beschrijving van de technische tekortkomingen van de huidige waterkeringen, de beschrijving van de huidige milieutoestand, de visieontwikkeling op basis van bestaande LEC¹-waarden en de voorgestelde oplossingsrichtingen. Aan deze zaken hoeven naar het oordeel van de Commissie geen extra aandacht worden besteed in het MER.

De Commissie meent dat in het milieu-effectrapport (MER) voor dit dijktraject in het bijzonder de volgende onderwerpen aandacht behoeven:

- Bij de definitieve uitwerking en het maken van keuzen per dijkvak, met name in die gevallen waar keuzen tussen Landschappelijke, Ecologische en Cultuurhistorische waarden gemaakt worden is het van belang te expliciteren waarom bepaalde keuzen gemaakt worden;
- Bij het vergelijken van de verschillende tracé's: de bestaande waterkering of de Van Heemstraweg in het deeltraject Rossum-Kerkdriel is het van belang af te wegen wat de betekenis is van het wegvallen van de functie van de bestaande dijk als waterkering en of hiermee ook de juridische bescherming vervalt van de hoge cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische waarden van de dijk en de tussenliggende uiterwaard. Tevens dient het MER in te gaan op de rivierkundige compensatie van het tracé over de Van Heemstraweg.
- De werking van een filterconstructie aan de binnentoe van de dijk om de zeer waardevolle binnendijkse- en buitendijkse moerasvegetaties en waterplassen (tussen Hm 116 en 122) te beschermen dient in het MER nader te worden beschreven.

1 In de startnotitie wordt gesproken van Landschap, Ecologie en Cultuurhistorie in plaats van het gebruikelijke Landschap Natuur en ecologie. In dit advies wordt aangesloten op de terminologie uit de startnotitie.

1.

INLEIDING

Het polderdistrict Groot Maas en Waal heeft het voornemen om voor het gedeelte van de dijkkring Bommelerwaard langs de Maas een dijkverbeteringsplan te ontwikkelen. Het betreft het dijkvak vanaf Rossum tot de Bergse Maasdijk bij Well (hectometer 0 - 198), alsmede de dijkkring Alem van circa 4,5 km. Bij Rossum sluit het dijkvak aan op reeds verbeterde Waalbandijk, alsmede op de nogmaals te verbeteren rijksdijk (Kloosterdijk naar de sluis bij Sint Andries. Voor dit laatste gedeelte is Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Directie Oost Nederland de initiatiefnemer: voor het lage deel van de rijksdijk aan weerszijden van de sluis in het kanaal van Sint Andries, tussen DP58 en Dp 69.

Per brief van 24 juli 1996 (zie bijlage 1) stelde het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland, als bevoegd gezag in deze m.e.r.-procedure, de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid advies uit te brengen voor de richtlijnen voor de inhoud van het op te stellen milieu-effectrapport (MER).

De openbare bekendmaking van de start van de m.e.r.-procedure vond plaats in de regionale en lokale kranten en Staatscourant nummer 155 van 14 augustus (zie bijlage 2).

De belangrijkste projectgegevens zijn opgenomen in bijlage 3.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage. De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de milieu-effectrapportage en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

Het doel van dit advies is om de gewenste inhoud van de richtlijnen voor het milieu-effectrapport (MER) aan te geven. De Commissie haakt in haar advies in op de startnotitie, waarin een goede aanzet wordt gegeven voor de planvorming. Dit geldt met name voor de technische tekortkomingen van de huidige waterkeringen, de beschrijving van de huidige milieutoestand, de visieontwikkeling op basis van bestaande LEC-waarden en de voorgestelde oplossingsrichtingen. Dit betekent in feite dat de Commissie deze keuzen, zoals die zijn gepresenteerd in de startnotitie, al op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming heeft getoetst. Dit advies richt zich daarom vooral op die onderwerpen en punten die in het MER nog nader toegelicht en onderzocht moeten worden en verder op die stappen in het planvormingsproces die nog ontwikkeld moeten worden.

In de "Hoofdpunten van het advies" zijn de belangrijkste punten van dit advies beknopt weergegeven.

Bij de opstelling van haar advies heeft de Commissie rekening gehouden met de via het bevoegd gezag ontvangen adviezen, commentaren en opmerkingen. Bijlage 4 geeft een overzicht van deze reacties.

2.

PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."

2.1

Probleemstelling en doel

De startnotitie benoemt het probleem en doel van dit project als volgt (pagina 5):

De huidige primaire waterkering langs de Maas tussen Rossum en Well en voor de dijkkring Alem voldoet niet overal aan de gestelde veiligheidsnormen. Het doel van het op te stellen dijkverbeteringsplan is de aanpassingen die nodig zijn om aan de gestelde normen te voldoen, in 2000 gerealiseerd te hebben. Daarbij wordt beoogd de noodzakelijke technische ingrepen tot een minimum te beperken en zoveel mogelijk rekening te houden met de bestaande kenmerken en waarden van het gebied. Het verbeteren van de ruimtelijke inrichting van het aan de waterkering grenzend gebied kan hier eventueel mee samen gaan, voor zover dit past binnen het dijkverbeteringsplan. De adviezen van de Commissie Boertien en de integrale benadering zoals aangegeven in het GRIP, vormen de algemene leidraad in het planvormingsproces.

De startnotitie geeft een goed beeld van de problemen waar het bij dit project om gaat.

In de startnotitie zijn de LNC-elementen op en rond de dijk geanalyseerd en gewaardeerd en maakt het behoud en de ontwikkeling van LNC-waarden onderdeel uit van de doelstelling voor de dijkverbeteringsplannen. Hiertoe is ook een visie ontwikkeld (zie verder paragraaf 2.3 van dit advies).

De in de startnotitie ontwikkelde visie komt overeen met het regeringsstandpunt over dijkverbeteringen en is een goede start voor het project als geheel.

2.2

Besluitvorming

Beleidskader

In de startnotitie is op voldoende wijze ingegaan op overheidsbesluiten, zoals vastgelegd in beleidsnota's, (ontwerp-)plannen en wetten die eisen stellen of beperkingen opleggen aan de besluitvorming over de voorgenomen activiteit.

Te nemen besluiten

In de startnotitie is op voldoende wijze inzicht gegeven in de besluiten waarvoor het MER wordt opgesteld en de overheidsinstantie(s) die deze besluiten zullen nemen. Ook is reeds duidelijk gemaakt volgens welke procedure en welk tijdspad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken.

In het MER kan worden volstaan met te verwijzen naar de betreffende passages in de startnotitie.

2.3 Visie

In de startnotitie is voldoende aandacht besteed aan het ontwikkelen van een visie op de dijkverbetering, in de lijn van de *Handreikingen* van de TAW. De knelpunten zijn geïdentificeerd als eerste stap om het aantal mogelijke oplossingen in te perken. In de visie wordt, op basis van een inventarisatie van de LNC-waarden en het relevante beleid, een goede beschrijving gegeven van de huidige en de gewenste ruimtelijke kwaliteit. Op basis van de visie zijn in de startnotitie goede oplossingsvarianten voorgesteld.

Bij de definitieve uitwerking en het maken van keuzen per dijkvak, met name in die gevallen waar keuzen tussen Landschappelijke-, Ecologische- en Cultuurhistorische waarden gemaakt moeten worden, is het van belang deze keuze steeds te expliciteren.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de in gevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

3.1 Algemeen

In paragraaf 4 van de startnotitie worden de oplossingsrichtingen en de ontwerpuitgangspunten voor de dijkverbetering geformuleerd. In paragraaf 5 is voor het dijkverbeteringsplan aangegeven welke principe-oplossingen bestaan en is per deelsectie een inperking gemaakt van de reële oplossingen in overeenstemming met de oplossingsrichting en ontwerpuitgangspunten. De aldus aangegeven relevante oplossingen moeten in het MER per deelsectie nader worden uitgewerkt in de vorm van varianten.

De Commissie is het eens met de in de startnotitie genoemde oplossingsrichtingen.

3.2 Varianten

De varianten moeten gebaseerd zijn op reële ontwerpprofielen. De hoogte, de vorm (hellingen en bermen) en het ruimtebeslag moeten op schaal in de huidige situatie ingetekend worden weergegeven.

Bijzondere constructies moeten in het MER zodanig nauwkeurig zijn uitgewerkt en onderbouwd (constructietype, sterkte, diepte, materiaalkeuze, uitvoeringsmethode, risico's voor de belendingen en voor kwelstromen), dat het verschil met de huidige situatie duidelijk is. Per deelsectie dient in het MER op basis van verdere analyse te worden uitgewerkt welke oplossingen voor de dijkverbetering het meest relevant zijn en naar welke oplossing de voorkeur uitgaat.

De varianten moeten vervolgens worden gecombineerd op een zodanige wijze dat steeds een samenhangend geheel ontstaat.

Bij de uitwerking van de varianten in de projectnota/MER is verder van belang dat als randvoorwaarden voor een natuurtechnisch beheer worden ingebracht: een zo licht mogelijke toplaag tenminste bovenin het binnentalud (tot minimaal 8% lutum) en geen initiële bemesting bij de inzaai van kruidenrijke grasmengsels²].

Bij de in de startnotitie reeds geselecteerde uitvoeringsvarianten heeft de Commissie de volgende opmerkingen.

² Zie inspraakreactie nr.6, bijlage 4.

Dijkkring Alem (Dp 0-45)

Bij het onderzoek naar het te kiezen veiligheidsniveau voor de dijkkring Alem, moet, mede gelet op de geringe omvang van de dijkkring, expliciet aandacht besteed worden aan de verwachte inundatiesnelheid in relatie tot de vluchtmogelijkheden.

Traject Rossum-Kerkdriel (Hm0-67)

Bij het vergelijken van de verschillende tracé's: de bestaande dijk of de Van Heemstraweg is het van belang af te wegen wat de betekenis is van het wegvallen van de functie van de bestaande dijk als waterkering en of hiermee ook de daarmee gekoppelde juridische bescherming vervalt van de hoge cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische waarden van dit dijktraject bij Rossum. Welke mogelijkheden zijn er, indien gekozen gaat worden voor het Van Heemstrawegtracé, om de huidige waarden van de bestaande waterkering te beschermen?

In aansluiting op de startnotitie vindt de Commissie een oplossing van de rivierkundige compensatie ook een bijzonder aandachtspunt voor dit traject.^{3]}

Bij Rossum is voor het eerste stukje Maasdijk met instabele binnentaluds (muren) naast voorgestelde oplossingen (zie startnotitie pagina 54) wellicht ook kortsluiting van het tracé vanaf de knik naar de Kloosterdijk een mogelijkheid. Deze mogelijkheid dient in het MER nader onderzocht en eventueel uitgewerkt te worden.

Traject rijksweg A2-Bergse Maasdijk (Hm 107- 198)

De oplossingrichting die de voorkeur heeft bij de zeer waardevolle binnen- en buitendijkse moerasvegetaties en waterplassen (tussen Hm 116 en 122) ter hoogte van het Roomgat is nog niet voldoende onderbouwd. De aanleg van het geforceerde kwelscherm, de filterconstructie, is een experiment. In het MER zou, met behulp van voorbeelden elders, de werking ervan moeten worden aangetoond.

3.3 Alternatieven

De verschillende varianten voor de dijkgedeelten moeten worden gecombineerd tot samenhangende dijkverbeteringsalternatieven waarin zonodig mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen alsmede richtlijnen voor aanleg, gebruik, beheer en onderhoud. In het MER moet naast het voorkeursalternatief het meest milieuvriendelijk alternatief worden geformuleerd. Het nulalternatief voor het gehele dijkvak is geen reële optie. Daarom kan worden volstaan met het beschrijven van de huidige situatie en autonome ontwikkeling als referentie voor de dijkverbeteringsalternatieven (zie hoofdstuk 4).

3 Zie inspraakreactie nr. 7, bijlage 4.

Meest milieuvriendelijk alternatief

De Commissie sluit zich aan bij de in de startnotitie aangekondigde werkwijze om het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) te vinden. Bij deze aanpak wordt, na het benoemen van de met prioriteit te beschermen of te ontwikkelen LEC-waarden, gezocht naar een alternatief dat deze waarden zoveel mogelijk ontziet/ontwikkelt (maar daarbij wel voldoet aan de te stellen veiligheidseisen). Aandachtspunt bij het MMA is: de keuzen tussen de L-, E-, en C- waarden nader onderbouwen.

Compensatie

Op grond van het Structuurschema Groene Ruimte moet compensatie onderdeel uitmaken van de in het MER te behandelen alternatieven. Onder compensatie wordt verstaan: het creëren van waarden elders die vergelijkbaar zijn met de waarden die verloren zullen gaan als gevolg van uitvoering van de voorgenomen activiteit. De mogelijkheden voor compensatie van verloren gegane LNC-waarden dienen te worden beschreven. De Commissie onderschrijft hetgeen hierover in de startnotitie is vermeld.

4. BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN MILIEUGEVOLGEN

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

4.1 Algemeen

De Commissie concludeert dat de bestaande milieutoestand in de startnotitie voldoende is beschreven. In het MER is wel het nuttig om de criteria voor de waardebeoordeling nog nader te onderbouwen.

Bij de beschrijving van de **gevolgen voor het milieu** dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- aangegeven moet worden of de effecten tijdelijk of permanent zijn;
- aangezien in het onderhavige project naast negatieve ook positieve milieugevolgen kunnen optreden, dienen beide in de effectenbeschrijving te worden opgenomen;
- naast een eventuele kwantitatieve waardering van te verwachten milieu gevolgen, moeten deze ook in ieder geval kwalitatief beschreven worden;
- de manier waarop de milieugevolgen zijn bepaald en omschreven, dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in

een bijlage of door expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.

In de startnotitie is reeds opgesomd welke milieu-effecten in het MER beschreven gaan worden. De startnotitie zal dus mede gebruikt gaan worden bij de beoordeling van het MER. In dit hoofdstuk gaat het om aanvullingen van hetgeen reeds in de startnotitie staat vermeld en om specifieke aandachtspunten.

4.2 Natuur

4.2.1 Grond- en oppervlaktewater

Gevolgen voor het milieu

De beschrijving kan zich concentreren op de effecten nabij bebouwing en in de nabijheid van binnendijkse dijksloten, kleiputten, moerasjes of waterpartijen. Vooral de effecten op de kwelverhouding van het binnendijks gelegen moerasje ter hoogte van de buitendijks gelegen Roompot verdient de aandacht.

4.2.2 Flora, vegetatie, fauna en ecologische relaties

Gevolgen voor het milieu

De effecten van de verschillende alternatieven op bovenvermelde elementen en relaties dienen te worden beschreven. Aandachtspunten bij deze beschrijving zijn wielen, dijksloten, vochtige laagten (rabatten), meidoornhagen en bosjes.

4.3 Cultuurhistorisch erfgoed

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

Bij het beschrijven van het cultuurhistorische erfgoed dient verband te worden gelegd met de nederzettingsgeschiedenis van het gebied en de historische ontwikkeling van de dijk.

In het MER moeten de voorkomende cultuurhistorische elementen en structuren beschreven en gewaardeerd worden aansluitend op de in de startnotitie (paragraaf 3.5) gepresenteerde informatie⁴. Explicitering van de gehanteerde criteria bij de waardebeoordeling is van belang om onderscheid te kunnen maken tussen cultuurhistorische elementen en bestaande bebouwing.

De archeologische waarde van het gebied wordt op dit moment in beeld gebracht door een archeologische inventarisatie.

Gevolgen voor het milieu

Vooral voor het dijktraject Rossum-Kerkdriel (hm 0-67) dient te worden aangegeven welke patronen of elementen verloren gaan of worden aangetast, welke waarde daaraan is toegekend en wat ervoor in de plaats komt. Tevens

4 Zie inspraakreactie 4a, bijlage4

moet worden aangegeven op welke wijze cultuurhistorisch waardevolle elementen kunnen worden ingepast in de nieuwe situatie.

4.4 Landschap en stedenbouw

Gevolgen voor het milieu

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dient per alternatief te worden aangegeven in hoeverre de aangewezen visueel-ruimtelijke waarden gehandhaafd dan wel gewijzigd worden, zowel per sectie als voor het gehele dijktraject.

Bijzondere aandacht bij de beschrijving van de milieugevolgen is gewenst voor effecten op:

- bij de Pietersdijk en binnen de bebouwde kommen is sprake van sterke afwisseling tussen binnen- en buitendijkse aanpassingen. Aandacht is nodig voor het totaalbeeld van de ingrepen in relatie tot de waarde van de aan de dijk liggende bebouwing in kommen.
- visueel-landschappelijke waarden door het verdwijnen dan wel minder herkenbaar worden van identiteitsbepalende landschapselementen, met name de kenmerkende en ook ecologische waardevolle meidoornhagen en de beleving vanaf de Van Heemstraweg van het dorp Rossum als typisch rivierdorpje aan de dijk.

5. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."

De milieu-effecten van de varianten en de daarop gebaseerde dijkverbeteringsalternatieven moeten onderling en met de referentiesituatie worden vergeleken. Deze vergelijking moet zoveel mogelijk kwantitatief in beeld worden gebracht. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen.

Bij de vergelijking van de alternatieven kunnen de financiële aspecten worden betrokken om de realiteitswaarde van de alternatieven beter te kunnen beoordelen. Dit is in het kader van de milieu-effectrapportage echter niet verplicht.

6. LEEMTEN IN KENNIS

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieu-effecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

De leemten in kennis en informatie, die van belang zijn voor een goede oordeelsvorming, moeten worden genoemd. Het doel van deze beschrijving is om een indicatie te krijgen van de volledigheid van de informatie voor de besluitvorming.

Beschreven moet worden:

- de onzekerheden die zijn blijven bestaan en de redenen hiervoor;
- in hoeverre dit de kwaliteit van de besluitvorming beïnvloedt.

Bijzondere aandacht verdient de beïnvloeding van de kwelstroming door het plaatsen van een filterconstructie onder aan de binnentoe van de dijk.

7. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Het bevoegd gezag moet bij de besluitvorming een evaluatieprogramma opstellen om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet tot een dergelijk evaluatieprogramma geeft (bijvoorbeeld in de vorm van een monitoringprogramma), omdat er een sterke koppeling bestaat tussen de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het op te stellen evaluatieprogramma. Een mogelijkheid is om dit programma op te nemen in het volgens de Wet op de waterkering voorgeschreven 'dijkregister'.

Een punt van aandacht bij het evaluatieprogramma is het bewaken van de LEC waarden op het bestaande tracé in het geval er gekozen gaat worden voor het Van Heestrawegtracé.

8. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten en dergelijke.

Voor de overige presentatie beveelt de Commissie het volgende aan:

- het MER beknopt en goed leesbaar te houden;
- achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- kaartmateriaal te voorzien van een leesbare ondergrond met de gebruikte topografische namen en een duidelijke legenda.

9. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming⁴], inclusief de belangrijkste waarden van het milieu in het studiegebied;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit;
- het resultaat van de vergelijking van de alternatieven (zo mogelijk in tabelvorm).

⁴ Zie de hoofdpunten van dit advies op bladzijde 1.

BIJLAGEN
bij het advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Verbetering Maasdijken Bommelerwaard

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 24 juli 1996 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Gedeputeerde Staten

provincie
GELDERLAND

Bezoekadres Postadres
Markt 11 Postbus 9090
Arnhem 6800 GK Arnhem

telefoon (026) 359 91 11
telefax 45 569 pbjld
telefax (026) 359 94 60

— Commissie voor de milieu-effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
ingekomen :	1 - AUG. 1996
nummer :	1218-96
dossier :	813 - 17m 812-2/2a
kopie naar :	Sc/Pres/Bibl. 812-47M (2x)

datum 24 juli 1996 nummer MW96.35674
oriëntatie
— Startnotitie verbetering Maasdijken
Bommelerwaard, dijkvak Rossum-Well,
dijkring Alem + Kloosterdijk

Van het polderdistrict Groot Maas en Waal in Druten ontvingen wij op 12 juli 1996, mede namens Rijkswaterstaat, Directie Oost-Nederland, de startnotitie milieu-effectrapportage voor de verbetering van de Maasdijken, Bommelerwaard, dijkvak Rossum-Well, dijkring Alem + Kloosterdijk, gelegen in de gemeenten Heerewaarden, Rossum, Maasdriel, Hedel en Ammerzoden. Dit initiatief maken wij bekend op 14 augustus 1996 in regionale en lokale kranten en in de Staatscourant. Een afschrift van de bekendmaking treft u bijgaand aan.

Wij verzoeken u om binnen negen weken na publicatie van de bekendmaking, dus vóór 17 oktober 1996, aan ons college advies uit te brengen over de startnotitie ten behoeve van het opstellen van de richtlijnen voor het Milieu-effectrapport, onder vermelding van bovenstaand briefnummer. Het door het polderdistrict op te stellen Milieu-effectrapport zal deel uitmaken van de in te dienen aanvraag tot goedkeuring van het verbeteringsplan voor dit dijkvak.

Gedeputeerde Staten van Gelderland

voorzitter

griffier

bijlagen: startnotitie en bekendmaking

coll. -/mW
code: EK/M9605176

Inlichtingen bij dhr. D. Brachten

doorkiesnr. 359 97 86

verzonden

Postbank 689762
ABN-AMRO Arnhem 53 50 26 463
BNG 's-Gravenhage 28 50 10 824

BIJLAGE 2

Openbare kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 155 d.d. 14 augustus 1996

BEKENDMAKING

Terinzagelegging en openbare bijeenkomst/Wet Milieubeheer/
Wet op de waterkering

Dijkverbeteringsproject Maasdijken Bommelerwaard, trajecten Rossum-Well, dijkring Alem + Kloosterdijk

Aanleiding

De dijkstoel van het polderdistrict Groot Maas en Waal in Druten heeft op 11 juli 1996, mede namens Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland de startnotitie milieu-effectrapportage voor de verbetering van de Maasdijken Bommelerwaard ingediend. Het gaat hierbij om de dijkvakken Fort Sint Andries - Kloosterdijk (dp 58-69), dijkring Alem (dp 0-45), Rossum - Kerkdriel (hm 0-67), Kerkdriel - Rijksweg A2 (hm 67-107), Rijksweg A2 - Bergse Maasdijk (hm 107-198), gelegen in de gemeenten Heerewaarden, Rossum, Maasdriel, Hedel en Ammerzoden.

Te volgen procedure

De startnotitie is een eerste stap naar het milieu-effectrapport (MER) en het uiteindelijke dijkverbeteringsplan. In de startnotitie geeft het polderdistrict in hoofdlijnen informatie over de manier waarop de voorgenomen verbetering van het dijkvak wordt aangepakt. Aan de hand van de reacties op de startnotitie, de adviezen van wettelijke adviseurs en de Commissie voor de milieu-effectrapportage stellen wij de richtlijnen voor het te maken milieu-effectrapport op. Deze MER zal over enige tijd samen met de projectnota en het ontwerp-dijkverbeteringsplan ook ter inzage worden gelegd.

Terinzagelegging

Van 15 augustus tot en met 11 september 1996 ligt een exemplaar van de startnotitie ter inzage in:

- het districtshuis van het polderdistrict Groot Maas en Waal, Kerkeland 9 in Druten, op werkdagen van 8.30 tot 12.00 uur en van 13.00 tot 17.00 uur;
- het gemeentehuis van Heerewaarden, Hogestraat 26 in Heerewaarden, op werkdagen van 8.30 tot 12.00 uur;
- het gemeentehuis van Rossum, Slotselaan 6 in Rossum, op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur;
- het gemeentehuis van Maasdriel, Kerkstraat 45 in Kerkdriel, op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur;
- het gemeentehuis van Hedel, Voorstraat 11a in Hedel, op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur;
- het gemeentehuis van Ammerzoden, Kasteellaan 1 in Ammerzoden, op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur;
- het kantoor van Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland, Rijkskantorengebouw, Gildemeestersplein 1 in Arnhem, op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur;
- de Bibliotheek van het Huis der Provincie, Markt 11 in Arnhem, op werkdagen van 8.30 tot 16.30 uur.

Belanghebbenden die niet in staat zijn tijdens kantooruren de ter inzage gelegde stukken in te zien, kunnen contact opnemen met het Projectbureau dijkverbetering van de provincie Gelderland (zie onderstaand telefoonnummer).

Schriftelijke reacties

Tijdens de periode van terinzagelegging kan eenieder bij ons college schriftelijk zienswijzen indienen, die een bijdrage kunnen leveren aan de op te stellen richtlijnen voor het milieu-effectrapport. Deze dient u te zenden aan Gedeputeerde Staten van Gelderland, Postbus 9090, 6800 GX Arnhem, onder vermelding van nr. MW96.35674. U kunt daarbij verzoeken uw persoonlijke gegevens niet bekend te maken.

Openbare zitting

Behalve schriftelijk kunt u ook mondeling reageren. Hiervoor wordt op maandag 2 september om 19.30 een zitting gehouden in Dorpshuis De Boxhof, Voorstraat 71 in Velddriel. Aan het begin van de avond wordt een korte toelichting gegeven op de startnotitie.

Nadere informatie

Voor nadere informatie over de startnotitie of de procedure kunt u zich wenden tot:

- het polderdistrict Groot Maas en Waal, de heer W.V. van der Kruyk, tel. (0487) 51 61 44;
- Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland, de heer J.H. Spapens, tel. (026) 368 86 13;
- de provincie Gelderland, Projectbureau dijkverbetering, de heer D. Brachten, tel. (026) 359 97 86.

Arnhem, 12 juli 1996 - nr. MW96.35674

provincie
GELDERLAND

Gedeputeerde Staten van Gelderland
dr. J.C. Terlouw - voorzitter
drs. C.P.A.G. Crasborn - griffier

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Polderdistrict Groot Maas en Waal (coördinerend) en Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland (voor het lage deel van de rijksdijk aan weerszijden van de sluis in het kanaal van Sint Andries)

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland

Besluit: ex artikel 7 van de Wet op de waterkering

Categorie Besluit m.e.r.: C12.1

Activiteit: het ontwikkelen van een dijkverbeteringsplan voor het gedeelte van de dijkring Bommelerwaard langs de Maas. Het betreft het dijkvak vanaf Rossum tot de Bergse Maasdijk bij Well (hectometer 0 - 198), alsmede de dijkring Alem van circa 4,5 km. Bij Rossum sluit het dijkvak aan op de reeds verbeterde Waalbandijk, alsmede op de nogmaals te verbeteren rijksdijk (Kloosterdijk naar de sluis bij Sint Andries)

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 14 augustus 1996

richtlijnenadvies uitgebracht op: 8 oktober 1996

Bijzonderheden: De Commissie onderscheidt in haar advies de volgende hoofdpunten: daar waar keuzen tussen LNC waarden gemaakt moeten worden deze nader te expliciteren waarom bepaalde keuzen worden gemaakt. Daarnaast is het van belang bij de vergelijking van de verschillende tracé's: de bestaande waterkering of de Van Heemstraweg voor het deeltraject Rossum-Kerkdriel af te wegen wat de gevolgen zijn voor de bestaande LNC waarden op de dijk en de tussenliggende uiterwaard. Ook dient een oplossing gevonden te worden voor de rivierkundige compensatie van het tracé over de Van Heemstraweg. Vervolgens vraagt de Commissie aandacht voor de werking van de voorgestelde filterconstructie aan de binnenteen van de dijk ter hoogte van HM 116 - 122.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. P. van Duursen (voorzitter)

drs. J.A.A.M. Leemans

prof.dr. P.H. Nienhuis

ir. G.J. Schiereck

Secretaris van de werkgroep:

drs. V.C.F. Tersteeg

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	960824	Vleermuiswerkgroep Nederland	Utrecht	960923
2.	960901	Nederlandse Mycologische Vereniging, Commissie Paddestoelen en Natuurbeheer	Wijchen	960923
3.	960909	H.A.A. v.d. Krabben	Ammerzoden	960923
4.	960910	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	960923
4a.	960925	idem	idem	961001
5.	960911	DGW&T Directie Gelderland	Apeldoorn	960923
6.	960911	GroenLinks Rossum/Hurwenen	Rossum	960923
7.	960905	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Directie Limburg	Maastricht	960923
8.	960902	Verslag openbare zitting	Velddriel	960930

